

BALEN-E E PIEMONTEIS

Quaich temp andarera i l'hai lesù su "Val Pelis" un bel articol (an italian) ëd Guido Rossi, "Nazionalismo Piemontese". L'articol a l'era piassume, e i l'avria 'dcò avù veuja dè scrive a sò rësguard. Peui a l'ha piame lòn che mi i ciamo la "meuseria" (na paròla ch'i l'hai anventà mi e ch'a sarìa "esse meusi, pi-gher", e am piàs ëd pi che "gargaria, fiaca, pi-grissia..."); an sël nùmer dòp, a-i ero doi arti-coj ëd coment. Un, sotsignà da Marco Michialino, a critica Guido Rossi da l'achit a la fin, e peui, an chërdend ëd provoche (am conòss nen!) a finiss: "Va bene, la Padania secede dall'Italia, Il Piemonte dalla Padania, e poi, perché no, la Val Pellice dal Piemonte". E già: perché no? Mi i son d'acòrdi: la Val Pelis a peul fé lòn ch'a veul: e ant la Val Pelis, Tor a peul fé lòn ch'a veul. Èdcò Marco Michialino a peul fé lòn ch'a veul. Èl drit d'auto-determinassion dij pòpoj a l'ha sens mach s'a-i è 'l drit d'autodeterminassio dle pèrson-e. A mi am piassèria tant podèj secede për me cont da l'Italia: se cheidun a sa deme 'd consèj, i son fin-a pront a paghé (pòch). L'àutr coment, ëd Francesco Littera, a dis tante bele còse, ma peui a taca a parlé dël mondialism e

dël "neoliberalismo selvaggio: vera ed unica causa dell'eliminazione sistematica delle culture di tutti i popoli". Mi sa stòria che nòst nemis a l'é 'l mondialism e 'l neoliberalism i la capisso pròpi nen. Ancheuj, ël 20 ëd fèrvé, i l'hai arseivù ël numer ëd gené (!!) d'Assion Piemontèisa; an sla prima pagina, mé diretor (che, a di la vrità, peui a scriv ëdcò tante d'àutre còse giuste) a parla dij pericoj dël liberalism, e 'd "coj ch'a mpesto l'ambient, coj ch'a eludo le taje, coj ch'a créo 'd dzocupassion an portand ël travaj a l'èstrangé" *(vèdde nòta). I son pròpi sagrinà: possibil ch'a-i sia tanta sfiusa ant la libertà? Pèrché liberalism a veul mach di filosofia ëd la libertà, an tuti ij sens. Tuti (o quasi) as diso liberaj, ma ant ël camp ëd la tua del'ambient, e an col (pì cit) ëd coj ch'a veulo guerné le lenghe e le colture, a smija che le stalism a sia ancor l'ùnica possibilità. As dis: mach lè stat a peul tué le balen-e, e mach lè stat a peul guerné 'l piemontèis (forse 'l paragon pì giust a sarìa tra 'l piemontèis e ij "panda", ma lassoma perde). Mi i parlo sempe 'd piemontèis e 'd lenghe, e ancheuj i veuj tardoché un pòch ëd balen-e: mai gnun ("verd", ecologi-

sta, ambientalista) ch'am disa perchè le balen-e a son an arzigh e ij polastr (ch'a son pì cit e pì bon da pijé) nò. Mai gnun ch'am mosta la diferensa fra ij bisont (ch'a son ësquasi dè-scomparì) e le vache (ëd vache - an tuti ij sens - a-i na son fin-a tròpe). Mi na cita rispòsta i 'l l'hai: ij polastr e le vache a son sempe 'd cheidun; le balen-e e ij bisont a son ëd tuti (e donch a son ëd gnun): se vache e polastr a fusso dlè stat a sarìo già dè-scomparì 'dcò lor. Ergo (com'a disio ij vej dj' Italian, ij Latin), le balen-e a saran sigure mach quand ch'a saran ëd cheidun. Coma ij salmon norvegèis, ch'a son privà (a son fin-a privà j'ève dij "fjord" anté che ij salmon a van a cogesse e, i chërdo, a cobiesse). A propòsit: forse cheidun a l'ha notà che 'l salmon al di d'ancheuj a costa bastansa pòch, it lo treuve tut l'ann fin-a a la "Coop". Èl motiv a l'é che, an essend privà, ëd salmon ij Norvegèis a n'han tant, ma tant, che 'l pressi a l'é drocà. Quand j'äutri èstat ch'a l' "han" ij salmon a l'han protestà con la Norvegia, ël govern norvegèis a l'ha obligà ij "salmoné" a nen deje da mangé ai salmon (dal 5 dè dzèmber 1995 al 15 dè gené 1996) për fé calé

la produssion. Donca a l'é lè stat ch'a l'ha massà ij salmon. Se, për contra, av piasso j'elefant (nen da mangé, as capiss), iv na conto n'àutra: squasi tuti ij pais a l'han sotsignà 'n tratà antèrnassional për tué 'ste bes-ce a antèrdi 'l comersi dl'avdri. An Kenya, për esempi, a-i son ëd lege dl'àutr mond: s'at ciapo a cassé n'elefant, at masso ambeleli, quat a gnun. Nopà an Zimbabwe a l'han daje j'elefant ai vilagi e a le tribù: fene cò ch'i veule, a l'han dije. E j'African, che fòj a son nen quand ch'a-j é da vagné (coma tuti), a l'han cudì sò elefant, an fasantje cobie e an lassand, minca tant, deje la cassa për sòld. Ancheuj an Kenya d'elefant a-i na j'é bele pì gnun, an Zimbabwe a son sagrinà perchè a-i na son tròpi ... Cò ch'a-i intra tut sòn con ël piemontèis? A-i intra perchè, che mi i sàpia, ël piemontèis a l'è nen èstait crasà da jè 'dné dij "capitalista", ma da nè stat (col italian); che mi i sapia, la "Boeing" o la "Mitsubishi" a l'han pròpi gnente contra nòsta lenga; për contra l'Italia a proibiss ëd dovré nòsta lenga, coma lenga, ant le scòle e ant le comun-e. Bonanima 'd Martin Luther King a disia "I have a dream" - i l'hai

un seugn. Ant ël mè cit, con tut ch'i son nen ni 'n preive e gnanca 'n negher (e gnanca na bonanima, s'a l'é për lòn, bele se minca tant am ciapa mal al fidich), i l'hai un seugn ëdcò mi: col ëd vèdde nòsta coltura e nòsta lenga arnasse e chërse. Ma con sò pé, nen për grassia dlè stat (figuromse!). I seugno che 'd giovo piemontèis (genit e nen) a vado a fé 'd cors ëd piemontèis (an pagand) perchè n'artisan o n'andustrial a l'ha 'ncaminà a fé d'oferte 'd travaj an disand ch'a l'ha dabzògn ëd rapresentant ch'a sapio l'anglèis, l'alman e 'l piemontèis. E se cheidun a-j dis ch'a l'é rassista, a peul sempe rësponde che sò client ëd Mombaruss a san mach parlé piemontèis (cò ch'i veule, ij Piemontèis a son ignorant ...). I seugno 'd buté su n'associa-scion për pratiché 'dcò an Piemont la nobila art dël boicotagi, com'an America: a l'é democràtich e sivil, e gnun as fa mal. Queich milen-e 'd pèrson-e ch'a 'ncamin-o a di: i soma ignorant e i capioma nen l'italian; Madamìn Stan-da (o Monsù Coop), o it bute 'dcò j'ansègne an p i e m o n t è i s ("pomodori/tomatiche; cacciaviti/tornavis", e via parèj), o nojautri da ti i catoma pì nen. A diferensa dlè stat, coj,

ad esempi, dla "Coca-Cola" a son nen fòj, e se ij Piemontèis a-j féisso capì ch'a l'han pì piàs a lese 'l contnù 'd lòn ch'a beivo ("acqua, zucchero, anidride carbonica ...") an piemontèis, lor a lo farìo pro. Ma se ai Piemontèis ëd soa lenga a-j n'anfà gnente, perchè a dovria anfejne a la "Coca-Cola Corporation"? A l'arvangia, Piemontèis.

Mauro Tosco

(nòta) Minca tant i ariesso nen a spiegheme da bin. I son nen, e i son mai stait, contrari a le teorie liberaj, parèj coma i lo son nen a cole democratiche.

I son contrari aj fieuj, bastard e monstros, generà da la cobiaura forsà 'd coste teorie con j'antèresse 'd casta: capitalism da na part e comunism da l'àutra.

Coma Luther King e l'amis Tosco 'dcò mi i l'hai 'n seugn: col ëd vive ant nè stat (dit a l'american-a, ma i peule ciame-lo "lander" a l'alman-a o "canton" a la svissera) nen tant gròss, perchè ch'a sia pì belfé, për la gent, parlesse e conoss-se, senza partì politich ch'a governo, ma con d'amministrador ch'a gestisso, con bon sens, j'antèresse 'd tuti e andoa che ognidun, senza pistete ij pé a sò vzìn, a peussa fé lòn ch'a veul (varda-si l'autodeterminassion e le teorie liberaj) e andoa che j'amministrador, coj dit prima, a pijo bon-a nòta dj'anvie dla magioransa (e a son ëdcò pasìa le teorie democratiche).

Nè stat andoa che la lenga a sia 'l piemontèis bin antèndù.

Beppe Burzio

considerassion ëd na

SITADIN-A ANTERDOÀ

Dle vire, im ciamo còs'a l'é mai ch'am possa a seguité n'angagg sivil che gnun a l'ha ciame e mia domanda a sta senza na rës-pòsta sodisfacent, convnù che lòn ch'i faso për n'impit natural ël pì dle vire am pòrta a 'nrabieme e am crea 'n creus sens dè sfiusa për la part pì gròssa dla class politica ch'an governo. Ancheuj, an dij martes ëd fèrvé, di 'd riunion dël Consèj Regional, i son artornà a Palass Lascaris, cost magnifich palass antich ëd nòsta sità, andoa che, ant la bela sala consijar ëd forma sircolar, postà ant ij sotèrani e pen-a arstroturà con le tecniche pì moderne e ij pì sofisticà angign elettrònich, as radun-o le sessanta pèrson-e che noi sitadin i l'oma elegiù për l'amministrassion ëd tut ël Piemont. Noi dël pùblich, i podoma presensié a le ciambree, an èscotand e an èstasand ciuto, dòp d'avèj deposità an

portineria nòst document d'identificassion. I l'oma a disposission svaria file 'd poltronsin-e postà a semisercc ch'a fan da curmis a l'anfiteatro sentral, andoa ch'a-i son ij banch dij consijé. Dèdnans a lor e a noi a-i son doe file d poltron-e ch'a completo 'l sercc: na fila për ël pressident dla Gionta e sò assessor, l'àutra, pì àuta, për ël pressident dël Consèj e sò adet. Èl palchet ëd bòsch ciàir, le nuanse discrete dle muraje, lè stendard italian e 'l gonfalon piemontèis, un gran quader ëd soget campagnin an sël fond e le tante file 'd lus splendriente ch'a pendo da la vòlta a rendo cost ambient elegant e piasso. Noi dël pùblich i vèddoma dè spale squasi tuti ij consijé: a nòsta drita l'oposission, a la

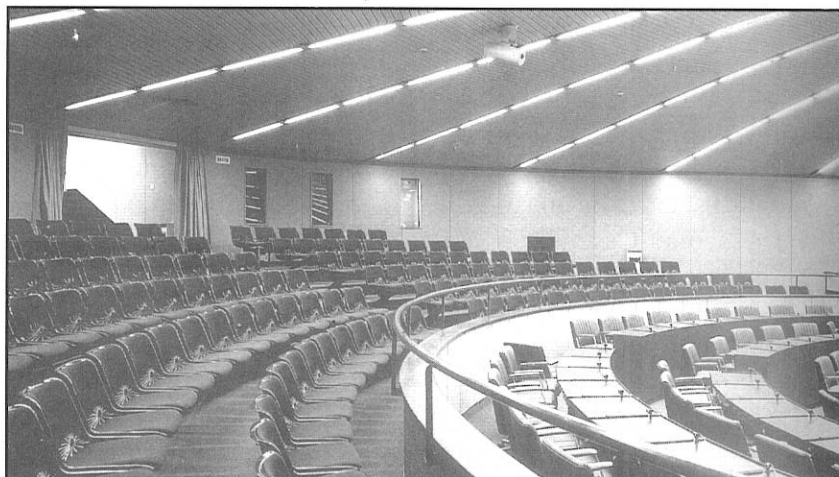
mancin-a la magioransa e dèdnans a j'euji j'autorità. An costa curnis, noi, gent comun-a, i sè speterio dè scoté proposission e debà, scontr magara dur su opinion diferente, solussion leste 'd problema an-porant e essensiaj; për contra, 'l pì dle vire, i assistoma a 'd russe senza costrut e a 'n boicotagi senza fin da part ëd l'oposission che, an criticand con minca mojen a disposission, a blòca, 'd fàit,

l'andura dij travaj. I l'hai sentù tante vire ciame le dimission ëd costa gionta 'd senter drita da part dj'opositor, ch'a smijo esse sempe pì 'nrabià dal fàit che 'l vot dij sitadin a l'ha escluduje, dòp ëd tanti ani, dal podèj, an denunsiand la scarsa operosità d'ancheuj, dont, a mè modest avis, a son colpeivol ëdcò lor con sò ostrussionism senza fin. Tuti ij consijé a dan preuva

d'avèj un sens dl'educassion bin èscars: a ciaciario, a spassigio, a lesò 'l giornal, a devvro 'l telefonin senza ni atension ni rispet për col ëd lor ch'a l'é 'ncamin a parlé a la ciambrea. N'àutra ròba ontosa: chi ch'a l'é stait elegiù ant na coalission, a na bela mira, a vira facia e a passa an cola contraria! I vardava 'l pressident Ghigo: a l'era 'n dirigent Publitalia e pèrtant costumà a sodisfé soe incombenze e angagg professionaj con solussion leste; còs mai a podralo prové aora ant ël vèdde passé ore e giornà senza costrut con nè sgair da nen chërdse 'd temp e 'd sòld pùblich sempe sota 'l tir ancosià d'ansinuassion e d'antèrogassion squasi sempe 'd bass livel?

Pensé che 'l consijé Chiezzi a l'ha fàit n'intervent për savèj chi ch'a l'avìa dàit la contenta 'd lassé parchegé la gròssa vitura 'd n'àutr consijé ant la cort dël Pallass convnù che a chiel a l'avio negaje 'd parchegé soa sinchsent. An pensand a tuti ij problema grav ch'a-i son an Piemont e an vèddend che a cost fàit a s'è dassa la priorità i son èslontaname pì prest che 'npressa për nen antruché ant le punission ch'a sarìo tocame për ël subipotènt ch'i l'avria vorsù emette. Se al pòst dle pòche pèrson-e ch'a-i son, a-i na fusso tante e peui ancor tante a scoté e a condosse da davzin costi dròlo esemplar ëd responsaj politich i chërdo ch'a farìo tuti pì atension a lòn ch'a fan e a diso ant la tèmna d'esse pì nen elegiù e perde parèj soe bondose meisà e ij vantagi dont a gòdo.

Miriam Alberini

GROPÀ A "ASSION PIEMONTEISA" DONT IJ BUT A SON COJ